

списка могли быть неправильно рассчитаны и вследствие этого искажены переписчиком: поврежденное е (обозначавшее 5) легко принять за г (обозначавшее 3) и наоборот. Однако установить, какое из этих чтений ошибочно, думаю, возможно. Если учесть, что прп. Евфросинья, согласно свидетельству Жития, «впаде в недуг и нача болети» в день накануне Преполовления Пятидесятницы, которое пришлось в 1173 г. на 2 мая, и проболела 24 дня, то простой подсчет показывает, что единственно возможной является дата 25 мая, совпавшая в том году с праздником отдания Вознесения Господня (хотя, повторю, церковная традиция отмечает дату кончины Преподобной 23 мая). И это совпадение весьма символично, если вспомнить, что одним их храмовых праздников основанного прп. Евфросиньей «монастыря Святого Спаса и Пречистой Его Матери, иже в Полоцке» было именно Вознесение Господне...

Н.С. Літвінка
Дзяржаўная ўстанова
“Нацыянальная бібліятэка Беларусі”

УДК 094:027.54(470)

АРЫГІНАЛ ПЕРШАГА ВЫДАННЯ ДРУКАРНІ Ў ЛЮБЧЫ (З ФОНДАЎ РАСІЙСКОЙ ДЗЯРЖАЎНАЙ БІБЛІЯТЭКІ)

У артыкуле разглядаецца арыгінальнае выданне “Шэсць крылаў Серафімавых” Святога Бонавентуры, выдадзенае ў Любчы ў друкарні Пятра Бластуса 14 кастрычніка 1612 года. Цяпер старадрук захоўваецца ў Музеі кнігі Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі.

Ключавыя словы: *кнігадрукаванне, XVII стагоддзе, старадрукі, друкарня ў Любчы, кніжныя помнікі.*

XVII стагоддзе – плённы і самабытны перыяд у гісторыі беларускага кнігавыдання. Пачынаюць сваю дзейнасць і актыўна працуюць друкарні ў Куцейне, Магілёве, Слуцку, Любчы і іншых месцах. Тыпаграфіі гэтага перыяду прадстаўлены яскравым рэпертуарам выдадзенай літаратуры, што падкрэслівае павязь культурных і рэлігійных традыцый, якія здаўна існавалі на беларускіх землях.

Як адзначае музейзнавец А.У. Шумовіч, лёс многіх беларускіх старадрукаў склаўся трагічна. Шматлікія войны знішчылі і раскідалі па свеце большасць выданняў. Таму кожны знойдзены і захаваны старадрук набывае каштоўнасць як помнік гісторыі і культуры. Нават невялікія па

колькасці кнігазборы павінны быць даследаваны і тым самым уключаны ў агульную скарбонку беларускай культуры [4, с. 244].

Пра Любчанскую друкарню з сучасных крыніц было вядома, што некаторыя старадрукаваныя кнігі захоўваюцца ў музеях і бібліятэках Варшавы, Кракава і Вільні [2] Аўтару гэтага артыкула ўдалося ў фондах Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі (РДБ) адшукаць і апісаць яшчэ адзін старадрук, інфармацыя пра які размешчана ў Электронным каталогу РДБ.

Гэта арыгінал самага першага выдання. Друкарская справа ў мястэчку пачалася менавіта з яго. Тытульны ліст надрукаваны па-польску (Szesc skrzydel, to iest: Sześć Cnot Przełożonym potrzebnych. S. Bonaventury doktora Separhickiego ... Ná Polska rzecz przełożone, Przez X. Stanisława Rochowicza... W Lubczu: w Drukarni Piotra Blastusa. 1612. Шыфр захоўвання: [МК Музей книги] IV-пол. 4) і адзін сказ: “Cum Licentia Superiorum” (“З дазволу вышэйшых уладаў”) – на лацінскай мове.

Прыводзім пераклад тытульнага ліста: “Шэсць крылаў Серафімавых. Гэта значыць: шэсць годнасцяў, патрэбных кіраўнікам. Святога Бонавентуры, доктара Серафіцкага. Сюды дадаюцца шэсцьдзесят духоўных сентэнцый, вартых для навучання, паводле волі рэлігійнай. На польскую мову перакладзена Станіславам Раховічам. З дазволу вышэйшых уладаў. У Любчы, у друкарні Пятра Бластуса. Року 1612, 14 кастрычніка”.

Кніга змяшчае ўступнае слова перакладчыка Станіслава Раховіча, уступ да тэксту Святога Бонавентуры, трактат “Шэсць крылаў Серафімавых”, а таксама 60 духоўных сентэнцый.

Кожны раздзел трактата прысвечаны пэўнай дабрадзейнасці: згодна з назвамі, першае крыло – прага справядлівасці, другое – набожнасць, трэцяе – цяроўнасць, чацвёртае – узорнае жыццё, пятае – прадбачлівая разважлівасць, шостае крыло – гэта адданасць Богу. Змешчаны таксама дадатковыя часткі: сёмы раздзел пад назвай “Пачаткоўцам, якім па розных прычынах патрэбен настаўнік” і восьмы раздзел – “Для тых, хто не мае патрэбы ў настаўніку”. Усе 60 духоўных выслоўяў, якія ідуць далей і завяршаюць выданне, пранумараваны. Можна зрабіць выснову, што друкар паклапаціўся аб выразнай структуры кнігі, каб яна была зразумелай і зручнай для чытача.

Вокладка, тытульны ліст і ўсе старонкі добра захаваліся. Вокладка папяровая, графітавага колеру, з фіялетавым адценнем. Даследчыкі мяркуюць, што папяровая вокладка можа быць арыгінальнай у такім выданні XVII стагоддзя, але гэта з’яўляецца вялікай рэдкасцю.

На вокладцы шмат слядоў пацёртасці, ёсць невялікая страта. Спінка (або карашок) трохі надарвана, у двух месцах падклеена паперай, – гэта латкі старога часу. Такі стан вокладкі сведчыць пра тое, што выданнем карысталіся, верагодна, яго часта бралі з сабой у дарогу.

Каб умацаваць спінку, яе падклеілі паперай; збоку можна прачытаць “Бонавентура”, “Раховіч” – апошняе больш выразнае, ніжняе зразумела хутчэй па даўжыні слова.

Спачатку старонкі выдатна трымаліся ў пераплёце. Пасля некалькіх перагортванняў ніз спінкі пачаў адставаць. Верагодна, выданне доўгі час стаяла ў фондзе некранутым, ім даўно не цікавіліся.

Усе старонкі кнігі ў добрым стане, сшыты светлымі ніткамі. На паперы ёсць невялікія разводы ад вільгаці – яны бачны бліжэй да зрэзу і да спінкі.

Нумарацыя старонак зверху, справа – згодна з лічбамі, атрымліваецца 83 старонкі – 84-я пустая, без нумара. У пачатку кнігі змешчана яшчэ 8 непранумэраваных старонак – гэта тытульны ліст, прадмова перакладчыка і ўступнае слова аўтара. Таму правільна будзе казаць, што ў кнізе 92 старонкі.

На форзацах і першых старонках выдання шмат уладальніцкіх адзнак.

На форзацы верхняга вечка ўверсе зроблена пазнака сінім алоўкам “16.153.3.18”. Трохі ніжэй простым алоўкам напісана, верагодна, абрэвіатура музея кнігі – літары М і К, злітыя ў адну, – тут жа пазначана XVII і 10 868 – абазначэнне стагоддзя і парадкавы нумар гэтага дакумента ў калекцыі. Яшчэ ніжэй рудым алоўкам напісана “646”. Пад ім зроблены наступны надпіс: “XVII.3.1204”. Побач з ім пазнака, якая дрэнна чытаецца, – хутчэй за ўсё, парадкавы нумар выдання ў пэўнай калекцыі. Бліжэй да нізу старонкі – надпіс чарнілам, які можна зразумець як “Rut. Pet.!” Пад ім рудым чарнілам пазначана лічба “70”.

На тытульным лісце змешчана пячатка: у коле пад імператарскай каронай ініцыялы “ИБ” – згодна з даведнікам С. Багамолава, гэта знак імператарскай бібліятэкі сярэдзіны XIX стагоддзя (сёння гэта Расійская нацыянальная бібліятэка ў Санкт-Пецярбургу) [1, с. 679].

На вокладку ў верхнім левым куце прыклеена бібліятэчная наклейка дарэвалюцыйных часоў. На ёй змешчана наступная інфармацыя: “Зала 23. Шкафъ XVII. Полка 1. №14” – гэта таксама пацвярджае знаходжанне кнігі ў Публічнай імператарскай бібліятэцы ў Пецярбургу [1, с. 679]

На тытуле ёсць тры надпісы на лацініцы (хутчэй за ўсё па-польску), якія даволі добра бачны, верагодна, вопытны даследчык зможа іх прачытаць.

На адвароце тытульнага ліста – пячатка ўсесаюзнай бібліятэкі імя Леніна (сёння гэта Расійская дзяржаўная бібліятэка). Пад пячаткай – “Иф 88242-49” – гэта значыць, што кніга паступіла ў фонд у 1949 годзе. З бібліятэчнай карткі выдання можна даведацца, што яно трапіла сюды

дзякуючы дзяржфонду літаратуры пры Камітэце па справах культурна-асветніцкіх устаноў пры СНК РСФСР (створаным у 1943 годзе).

Унізе на адвароце тытульнага ліста, а таксама ўнізе першай старонкі асноўнага тэкста стаіць дзве аднолькавыя пячаткі, на якіх можна прачытаць літары “BN” – трохі ніжэй, таксама ўнутры пячаткі, размешчаны літары “PP”, але яны невыразна бачны.

У тэксце трактата паметак няма. На 59-й старонцы два фрагменты падкрэслены чорным чарнілам.

У пачатку кожнага раздзела змяшчаюцца фігурныя буквіцы. Канец раздзела часам упрыгожаны дэкаратыўным элементам (арнаментом). Некаторыя раздзелы завяршаюцца тэкстам, размешчаным у форме перавернутага трохкутніка.

На заднім форзацы зроблены надпіс чарнілам, які можа прачытаць як “НН...” ці “ІН...”

У выдання ёсць папяровая супервокладка, відавочна, зробленая пры паступленні ў музей кнігі РДБ, на ёй таксама маецца тры надпісы. Ужо вядомы нам “МК, XVII, 10 868” на гэты раз двойчы перакрэслены. Яшчэ адзін надпіс: “Bonaventura. IV – пол. 40. Szesc...” Надпіс унізе старонкі: «Не описывалась П.П.» Відавочна, пэўны даследчык з ініцыяламі “П.П.” не змог ці не паспеў апісаць гэта выданне альбо гэта спасылка на бібліяграфію, у якой адсутнічае апісанне дадзенай кнігі.

На палях старонак друкуюцца зноскі на цытаты з Бібліі.

Гэта выданне, якое захавалася на працягу больш чым чатырох стагоддзяў, сёння яскрава рэпрэзентуе нашу кніжную спадчыну XVII стагоддзя, даўнія традыцыі айчыннай друкарскай справы. Першая кніга, што сыйшла з любчанскага варштату, – пераканаўчая сведка багатай духоўнай культуры і лепшых традыцый, якія варта працягваць.

1. Богомолов, С. И. Российский книжный знак 1700–1918 / С. И. Богомолов. – 2-е изд. – Москва : Минувшее, 2010. – 959 с.

2. Друкарня ў Любчы // Установа культуры “Навагрудскі гістарычна-краязнаўчы музей : [сайт]. – Навагрудак, 2022. – URL: navagrudak.museum.by/be/node/60491 (дата звароту: 26.02.2022).

3. Шумовіч, А. У. Беларускія кірылічныя выданні XVI–XVIII стст. у фондах Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка / А. У. Шумовіч // Матэрыялы другіх кніжнаўчых чытанняў «Кніжная культура Рэчы Паспалітай»/ Мінск, 15–16 верасня 2000 г. – Мінск : Красіка-прынт, 2002 – С. 244–250.

4. Bonaventura, S. Szesc skrzydel, to iest: Sześć Cnot Przełożonym potrzebnych... Ná Polska rzecz przełożone, Przez X. Stanisława Rochowicza. – W Lubczu: w Drukarni Piotra Blastusa, 1612. [8], 83 с. // Расійская дзяржаўная бібліятэка [МК Музей кнігі] IV-пол. 4°. № И88242-49.